

*Шантала Н. К.,
суддя Конституційного Суду України*

ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ- ПРИНЦИПІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСАД ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Аналізуючи значення конституційного регулювання тієї чи іншої сфери суспільних відносин, треба замислитися над зауваженням С. А. Авак'яна. Він звертає увагу на те, що, створюючи умови для розвитку окремих видів суспільних відносин, конституційне право як їх фон може закріплювати владний аспект, який безпосередньо не регулюється [1, с. 32]. Закріплюючи відповідні права (на життя, вільне пересування і т. д.) та обов'язки (військовий, податковий і т. д.) конституційними нормами не встановлюються, але передбачаються і необхідність та певні засоби реалізації їх приписів – утворення відповідних органів, розподілення між ними повноважень і т. д. Але все це робиться вже на рівні галузевого регулювання реалізації конституційного припису.

Закріплюючи в конституційній нормі право чи обов'язок, формуються соціальні умови здійснення державної влади, кількісні та якісні межі її відповідно до кожного окремого учасника. С. А. Авак'ян підкреслює, що деякі відносини, не стосуючись безпосередньо владних засад, характеризують можливості учасників [1, с. 32]. При цьому треба враховувати, що загальний наголос конституційної норми (обирати) має бути обов'язково легалізованим галузевим (виборчим) законодавством. Треба враховувати і подвійність подібного зв'язку. З одного боку, виникає конструкція зв'язку владного з владним, з ін-

шого боку – владного з диспозитивним. У першому випадку йдеться про реалізацію публічно-правового припису конституційної норми в іншому публічному законодавстві.

У другому випадку виникає специфічна межа перетинання публічного та приватного, коли припис публічно-правової норми забезпечується цивільним, трудовим та іншими галузями, які впорядковують поведінку на засадах рівності учасників та угод. На наш погляд, при цьому не з'являється ніяких суперечностей. Держава приходить до висновку, що той чи інший специфічний різновид відносин раціонально врегулювати через умови, коли обидві сторони відносин перебувають у рівному становищі. Тобто в режимі угод має бути досягнуто найбільший економічний ефект від використання тієї чи іншої правової конструкції.

При аналізі участі конституційних норм у правлінні іншими суспільними відносинами (у тому числі і публічними) треба принципово підходити до розмежування предметів конституційно-правової галузі та іншої будь-якої галузі приватного права. Конституційне право зосереджено на регулюванні відносин народовладдя [1, с. 32; 2, с. 62–64]. Предметом інших публічних галузей (адміністративного, фінансового і т. д.) є також відносини влади, але такі, що передбачають певну ієрархічну побудову, відповідну субординацію учасників. Якщо в адміністративно-правовому регулюванні така субординація будується на ієрархії управлінських органів, організаційно-правових засадах, то у фінансовому праві таким критерієм є різновид або стадія руху публічного грошового фонду.

Багато галузевих утворень, підгалузей та інститутів базуються на відповідних конституційних нормах-принципах. Останні закладають ті засади, спираючись на які і розробляється, і формується галузевий режим. Такою вихідною нормою для податково-правового регулювання є ст. 67 Конституції України, яка встановлює обов'язок із сплати податків та зборів, виділяє умови виконання такого обов'язку (встановленість законодавством) та певні складові такого обов'язку (сплата та звітність).

Хотілося б звернути увагу на деяку особливість таких конституційних приписів. Справа в тому, що вони, як певні декларації, гасла, не реалізуються безпосередньо в упорядкуванні поведінки учасників правовідносин. Ними визначається мета, межі правового регулювання. Тобто, як підкреслювала у свій час Р. Й. Халфіна, реалізація де-

кларативних норм здійснюється не безпосередньо в правовідносинах, а через акти, що деталізують їх принципові положення [4, с. 56–57].

Уявлення, що конституційні норми-принципи можуть самостійно породжувати та врегульовувати правовідносини, може призвести до суттєвих суперечностей, труднощів у правозастосуванні. Справа в тому, що в багатьох випадках одні норми містять певні узагальнюючі, оціночні категорії, інші не мають, а іноді і не можуть передбачати єдиного розуміння, що фактично унеможлиблює єдине їх застосування. З приводу такої конструкції В. О. Лучин підкреслював, що конституційне визначення про те, що Президент є гарантом Конституції, призвело до ряду суперечностей та надало можливість обґрунтувати його вседозволеність [3, с. 125].

Список використаної літератури

1. Авакьян С. А. Конституционное право России: учеб. курс: в 2 т. / С. А. Авакьян. – М.: Юристъ, 2005. – Т. 1. – 719 с.
2. Дорохин С. В. Деление права на публичное и частное: конституционно-правовой аспект / Дорохин Д. С. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 136 с.
3. Лучин В. О. Конституционные нормы и правоотношение: учеб. пособ. / Лучин В. О. – М.: Закон и право, 1997. – С. 159.
4. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении / Халфина Р. О. – М.: Юрид. лит., 1974. – 352 с.